

Євген Письменський,

докт. юрид. наук, професор,

завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін

Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

НОВЕ АКТУАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ (РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ О.П. ГОРОХА «СУЧАСНІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ»)¹

Проблематика звільнення від покарання та його відбування в сучасних кримінально-правових реаліях України є однією з найбільш складних і гостро дискусійних. Цьому сприяє те, що нормативний зміст відповідного інституту регулярно зазнає змін (інколи – істотних); на практиці таке звільнення застосовується досить широко, але неоднаково через низку досі невіршених проблем щодо однозначного тлумачення кримінально-правових норм про різні види звільнення від покарання та його відбування. При цьому було б помилкою стверджувати, що теорія кримінального права впоралась із розв'язанням усіх тих суперечливих питань, що зумовлюють можливість справжнього покращення якості кримінального законодавства із забезпеченням його подальшого ефективного застосування.

Ураховуючи важливість та складність багатьох сучасних проблем звільнення від покарання та його відбування, вони заслуговують на свій комплексний, усебічний аналіз на рівні фундаментальної наукової праці. Саме такою працею є, на моє переконання, монографія, яку нещодавно презентував доцент кафедри кримінального права та кримінального процесуального права факультету правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія», кандидат юридичних наук, доцент Олексій Горох. У підготовленій книзі науковець зміг запропонувати новий, переосмислений погляд на існуючу законодавчу систему видів звільнення від покарання та його відбування, проаналізувавши поточну практику

їхнього застосування та, як наслідок, визначив перспективи вдосконалення законодавства України і практики його застосування.

Видається резонним підкреслити, що О. Горох наполегливо здійснював вивчення відповідної проблематики протягом тривалого часу, поступово набираючи обертів у напрямі обраного вектору творчого пошуку. На жаль, сьогодні в Україні такий серйозний підхід до комплексного розроблення тієї чи іншої науково-прикладної проблеми є рідкістю.

Варто зазначити, що свого часу автор цих рядків робив спробу здійснити комплексне наукове осмислення кримінально-правових аспектів звільнення від покарання та його відбування², намагаючись дослідити проблеми побудови оптимальної системи норм про звільнення від покарання та його відбування, вдосконалення законодавчого визначення підстав і умов застосування такого звільнення, нормативних положень про наслідки умовних видів звільнення від покарання та його відбування тощо. Маю визнати, що багатогранність розгляданого правового явища, яке утворювало предмет зазначеного дослідження, не дала змоги охопити всі нагальні та на той час актуальні в науці кримінального права питання звільнення від покарання та його відбування. До того ж, останніми роками накопичилось чимало нових проблем у цій сфері, за розв'язання яких взявся і досить успішно дослідив О. Горох. Він слушно зазначає, що йдеться про перспективи залучення інституту звільнення від покарання та його відбування для вирішення кризових ситуацій, що загрожують національній

¹ Горох О.П. Сучасні кримінально-правові проблеми звільнення від покарання та його відбування: монографія / за наук. ред. А.А. Музики. Київ: ВД «Дакор», 2019. 676 с.

² Письменський Є.О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України: монографія / наук. ред. О.О. Дудоров. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. 728 с.

безпеці; проблеми застосування відповідних норм за корупційні злочини; усунення колізій між нормами про звільнення від покарання та його відбування в законодавстві кримінального блоку.

Рецензована праця відзначається своєю концептуальністю, що передусім знаходить своє відображення в добре продуманій і методологічно правильній послідовності викладення матеріалу. Структура монографії, яку складають шість логічно пов'язаних між собою розділів, яскраво демонструє успішно втілений дослідницький задум: крізь призму загального аналізу вчення про інститут звільнення від покарання та його відбування сформувати про нього цілісне та повне уявлення. Починаючи з розгляду концептуальних засад дослідження звільнення від покарання та його відбування як кримінально-правового явища (розділ I), автор надалі справедливо акцентує увагу на окремих видах звільнення від покарання та його відбування за КК України (розділи II–VI).

Глибоке вивчення монографії дає можливість констатувати, що переважна більшість викладених у ній наукових положень є змістовними та належно обґрунтованими. Дослідницький матеріал презентується вдало і продумано, чому сприяє широта і різноманітність опрацьованої джерельної бази (як вітчизняної, так і зарубіжної), що здебільшого характеризується новизною. Достовірність сформульованих висновків, пропозицій та рекомендацій, які, окрім цього, вирізняються своєю оригінальністю, забезпечується використанням широкого спектру загальних і спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження.

Особливістю розгляданої праці є її полемічність. Під час висвітлення та аналізу поглядів учених-юристів із тих чи інших проблемних питань автор вступає в коректну дискусію, висловлює й аргументує власну позицію, обґрунтовує її, спираючись на правові принципи, посилаючись на положення законодавства, використовуючи здобутки кримінально-правової доктрини, демонструючи тим самим поважне ставлення до підходів, правильність яких він ставить під сумнів.

Схвальної оцінки також заслуговує використання в монографії матеріалів судової практики. Робота містить чимало посилань на конкретні судові кейси, яким дається кваліфікована оцінка і за допомогою яких успішно описуються окремі законодавчі і теоретичні положення. Крім цього, О. Горох здійснив цікаве узагальнення окремих матеріалів правозастосовної практики про застосування звільнення від покарання та його

відбування, вдало представивши її у вигляді таблиць, що дозволило розкрити та проілюструвати найбільш складні досліджувані питання.

Книга справляє приємне враження не лише завдяки її якісному змісту й інформативній насиченості. Вона написана літературною українською мовою, читається легко і з цікавістю.

Монографія містить чимало співзвучних мені положень, які готовий підтримувати, розвивати, додатково аргументувати тощо. Зокрема, це думка про поділ видів звільнення від покарання та його відбування, передбачених українським законодавством кримінального блоку, на ті, що застосовуються на стадії ухвалення вироку, та ті, що застосовуються під час виконання вироку. Переконаний у тому, що з метою обмеження суддівського розсуду є необхідним запровадити правила формалізації заміни невідбутої частини покарання більш м'яким та умовно-достроковим звільненням від відбування покарання, як про це слушно пише О. Горох. Поділяю позицію дослідника, відповідно до якої в разі одночасного встановлення підстав для застосування двох і більше видів звільнення від покарання має бути застосовано вид звільнення від покарання, який передбачений спеціальною нормою, або той, який найбільшим чином поліпшує становище особи.

Вважаю, що з-поміж іншого є добре продуманими, а тому заслуговують на підтримку позиції автора монографії про: періоди становлення інституту звільнення від покарання та його відбування на українських землях (с. 16–32); самостійне висвітлення порівняльно-правового аспекту цього інституту із застосуванням нормативного виду порівняння (с. 33–49); стадію кримінального провадження, на якій суд вирішує питання про звільнення від покарання та його відбування, як критерій систематизації видів такого звільнення (с. 96); подолання колізій між нормами про звільнення від покарання та його відбування в законодавстві кримінального блоку (с. 102–114); соціальне замовлення на принципи та загальні засади звільнення від покарання та його відбування (с. 114–116); виокремлення в системі принципів кримінального права принципів звільнення від покарання та його відбування (с. 119–140); загальні засади такого звільнення (с. 140–149).

Працюючи над монографією, О. Горох зміг забезпечити оптимальне співвідношення у висвітленні фундаментальних правових проблем (система кримінального права, інститут права, субінститут права, нормотворча техніка, правове регулювання, заходи

кримінально-правового впливу, кримінальна відповідальність, ефективність кримінально-правових норм тощо), а також прикладних питань тлумачення, застосування та вдосконалення норм КК України про звільнення від покарання та його відбування.

Як на мене, квінтесенцією наукової роботи, що рецензується, є представлені в додатках проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України» (щодо вдосконалення норм про звільнення від покарання) та проект постанови Пленуму Верховного Суду [України] «Про застосування судами законодавства у справах про звільнення від покарання». Відповідні розробки підкреслюють потужну прикладну лінію проведеного дослідження, а так само свідчать про цілеспрямованість і сумлінність автора монографії. Впровадження викладених пропозицій неодмінно сприятиме вдосконаленню правового регулювання інституту звільнення від покарання та його відбування, а також формуванню єдності судової практики.

Зазначені та інші положення зробили дослідження змістовним, теоретично і практично цінним. Його результати можуть бути використані в навчальному процесі під час викладання дисциплін кримінально-правового циклу.

Говорячи про переваги рецензованої праці, було б неправильним оминати увагою особистість її автора. Адже Олексій Горох є знаним в Україні фахівцем у сфері кримінального права; його наукова діяльність завжди вирізнялась неординарністю творчих підходів, а сам дослідник – вмінням логічно викладати, глибоко аналізувати та розв'язувати актуальні кримінально-правові

проблеми. Висока ерудиція автора підтверджується його чисельними публікаціями у фахових виданнях та виступами на наукових заходах. Він бере активну участь у написанні підручників з кримінального права, навчальних та науково-практичних посібників, науково-практичних коментарів Кримінального кодексу України. Наукова громадськість України знає і поважає О. Гороха як принципову, цілеспрямовану, інтелігентну людину, цінує його порядність і доброту.

Як і будь-яка по-справжньому творча і рутинна праця, дослідження О. Гороха не позбавлене окремих дискусійних положень. Але вони жодним чином не впливають на високий науковий рівень цієї роботи, не піддають сумніву основні результати, отримані автором. Проведене дослідження розширює і поглиблює сучасні уявлення про правовий інститут звільнення від покарання та його відбування, а зроблені висновки та сформульовані пропозиції можуть використовуватися для подальшого наукового пошуку і розвитку комплексної теорії про заходи кримінально-правового впливу.

Не маю сумнівів у тому, що підготовлена О. Горохом монографія, будучи вельми своєчасною і корисною подією в сучасному науковому житті української спільноти, становить серйозне академічне дослідження, що робить істотний внесок не тільки в розвиток правової науки, але й у практику законотворчої та правозастосовної діяльності. Вона є корисною як для науковців, суддів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, здобувачів вищої освіти, так і для широкого кола читачів, яких цікавлять проблеми правового впливу на неправомірну поведінку.